

PROCÉS PARTICIPATIU DEL PLA EUROPA

Debat del 28/02/2019

Economia circular: canvi “estètic” o canvi estructural?

El concepte d'economia circular té la virtut que és fàcil de comunicar, traça un cert paral·lelisme amb els cicles naturals i el seu impuls a nivell europeu sempre s'ha vist molt associat a la definició d'objectius i polítiques concretes.

Potser el punt més fluix del concepte, o com a mínim de la seva translació a polítiques concretes, és la seva total desconexió del component energètic. I és que els cicles (tant els naturals com els que tractem de reproduir) només funcionen gràcies a l'aportació d'energia. Tota aquesta energia té una base material i és d'un sol ús, no es pot reciclar. De l'ordre del 25% en pes dels materials que entren en l'economia espanyola són combustibles fòssils, de manera que l'avanç cap a l'economia circular només ho serà si s'avança cap a un aprovisionament energètic 100% renovable (si bé l'aprofitament d'aquesta energia continuarà exigint una important base material). A Catalunya la pràctica totalitat dels combustibles fòssils i la totalitat dels nuclears s'han d'importar. La transició a les renovables no només és fonamental ambientalment, sinó també des d'un punt de vista estratègic. Les polítiques de mitigació del canvi climàtic són, doncs, també polítiques en favor d'una economia més circular.

D'altra banda, si bé els objectius de la recentment revisada Directiva marc de residus són ambiciosos, la veritat és que tot i assolint-los seguirem estant molt lluny de la circularitat. Considerem l'objectiu principal: el 65% de reciclatge dels residus municipals. Bé, doncs significa que el 35% dels materials encara se seguirà perdre. Només amb enorme generositat es pot considerar circular un sistema amb aquestes pèrdues... A Catalunya ara mateix tan sols prop del 30% dels materials són efectivament reciclats. El marge d'avenç és enorme, tot i així portem anys de força estancament. Això il·lustra que les receptes de sempre poden seguir-nos donant avenços (més recollida de FORM, més recollida porta a porta, etc.), però no suficients.

Cal un canvi de paradigma. No només pensar en residus, sinó tenir una política sobre recursos.

Catalunya importa els 100% dels metalls verges. L'única “producció domèstica” és la que prové del reciclatge i, a més, no sempre hi ha una política suficient per a assegurar que els materials entrin de nou al cicle econòmic localment. Catalunya també és importadora neta de biomassa, a més dels ja comentats recursos energètics. Hi ha política pròpia sobre recursos?

En relació amb els models de producció, és inadmissible que avui puguin posar-se al mercat productes que no admeten cap circularitat i, a més, sense cost per als productors/es. La responsabilitat ampliada del productor/a (RAP) brilla per la seva absència. Per a la majoria de productes, simplement no existeix. Quan hi és, en general és parcial, en el sentit que les administracions públiques segueixen assumint-ne part del cost. I, a més, els incentius que arriben als productors/es per tal de canviar formes de producció són ínfims. La RAP s'hauria de generalitzar i hauria de ser complerta. Això, sens dubte, suposaria posar el focus no només en

Contribució al debat del Dr. Ignasi Puig Ventosa – Fundació ENT.

el residu, on fins ara les propostes de mesures sobre economia circular s'han centrat excessivament, sinó en les entrades al sistema, donant un lloc preeminent a l'ecodisseny.

En definitiva, es tracta d'alinejar el missatge ambiental amb l'econòmic. Fer les coses malament des d'un punt de vista ambiental no pot sortir més barat. En aquest sentit, a més d'avenços en la RAP, convé avançar en matèria de fiscalitat ambiental. La fiscalitat ambiental persegueix que cadascú assumeixi els seus costos (en aquest cas els ambientals), de la mateixa manera que assumeix els seus beneficis. L'objectiu seria que la fiscalitat fora consistent amb la jerarquia dels residus, establint impostos sobre els tractaments finalistes i també sobre productes amb singular impacte. Espanya està a la cua d'Europa en matèria de fiscalitat ambiental i dels residus. Només algunes comunitats autònomes tenen impostos sobre l'abocament i la incineració. Catalunya fou de les primeres i té un escenari d'evolució definit fins al 2020, que caldria que seguís reforçant amb posterioritat.

Finalment, convé que l'èmfasi en la circularitat no ens faci oblidar la importància de la "mida del cercle". Que anem guanyant percentatges de reciclatge, si el sistema continua necessitant més i més matèries primeres, no implica necessàriament disminuir les pressions ambientals. Hi ha força fluxos que s'haurien de reduir en valor absolut.